

REVISTĂ LITERARĂ

APARE:
In 1 și 15 a fiecărei luni, după stil nou.
Prețul unui exemplar 50 bani.

REDACTIA ȘI ADMINISTRAȚIA:
VI., STRADA VÖRÖSMARTY 60a

ABONAMENTUL:
Pe 1 an 10 cor., pe jumătate de an 5 cor.
Pentru străinătate 1 an 15 franci.

ION PĂȚITUL.

— Snoavă din popor. —

Zice, că a fost ce-a fost, că de n'ar fi fost, nu s'ar povesti. . . A fost un om și omul acela a avut trei feciori, toți trei vânători, știți de aceia, pe care nici când să nu-i întreb: „Unde mergi?“, nici: „De unde vii?“, că te spurcă.

Destul că odată, ca și de alte dăți s'au dus tustrei feciorii omului la vânat, și cât fu draga de ziulită tot hăuliră prin cele hotroape, preste dealuri și preste văi, prin păduri și prin lunci, și nu vênără nimic. Drept că le și eșise în cale cu gol o muiere, când porniră de acasă, și acela fu semn rău; ba încă o puseră păcatele să-i mai întrebe: „unde mergeți?“ și acesta fu un semn și mai rău pentru ei. Destul atâta, că ei toată ziua nu vênără nimica, dar nimica chiar! De cătră seară însă fratele cel mai mic nimeri o pasere și o jupurli numai decât și o puse pe jar, ca, hămisiși de foame cum erau, baremi câte odată să îmbrace unul. Dar când era paserea friptă rumenă, de vrea să-și întindă mâna să o iee de pe jar, sbrrr! o pasere preste ei. Era bag-sama soață la cea de pe jar și sburând preste foc lovi cu ciocul paserea cea friptă și aceea se ridică în vęduh și sbură dimpreună cu cea viie. Feciorul cel mai mic rămase înlemnit și cu gura căscată, când văzu ce nu mai văzuse: să sboare paserea friptă! Dar cel mai mare din frați zise: „Ce te mai miri atâta, năucule? Ce mai mare lucru este și acesta, ce-ți vędură acum ochii? Să auzi tu pățaniile lui Ion Pățitul, ai rămânea în veci cu gura căscată; că ăla apoi știu că a pățit, nu șagă!

— „Ce-a pățit?“ întreabă fratele cel mezin.

— „Tu du-te și-l întreabă, de-ți e voia să chiar știi!

Numai atâta-i trebui fratelui mezin, că

îndată și luă pușca de-a umăr și hai la drum. Cei doi mai mari rămaseră uitându-se lung după el; gândeau că el numai glumește. Dar, zău, el nu glumi, ci se duse tot după nas, întrebând de *Ion Pățitul*. Multă vreme nu află nici o veste despre el. Când era însă ziua de Rusale, pe când se cântă slujba mare în toate bisericile, eată că zărește pe o coastă un om arând cu un bou roșu și cu o vacă neagră. Drumețul nostru merse ață la el.

— Bună ziua, bade!

— Bun e cel de sus, fătul meu!

— Dar cum cutezi D-ta, să arî în o zi sfântă ca ziua de azi, chiar când sunt popii în biserică?

— Așa vreau; dar tu, dacă ești așa de sfânt, de ce umbli acum pe dealuri, și nu te duci să bați mătâni la cei sfinți?

— D'apoi uite ce-am pățit cu o pasere, și uite ce-au zis frații, să nu mă mir că mi-a sburat din mână paserea friptă gata, ci să mă mir de pățaniile lui Ion Pățitul; și acum eu mă duc pân'oiu da de urma lui, să-mi spună și mie pățaniile lui, să am de ce mă pocosi; nu m'ai știu îndrepta la el?

— Bine ai nimerit, voinice, zise plugarul cătră fecior, hai să ședem pe grindeiul plugului să-ți spun dar, ce am pățit, că eu sunt Ion Pățitul, și povestesc la toți pățaniile mele, că cine a face ca mine, ca mine să pată!

Am fost, dragul badii, singur la părinți și mi-a rămas dela dinșii avuție, cât — nici de grof de eram — nu-mi putea rămânea mai multă. Apoi m'am însurat cu o fată, doară mai avută și decât mine, vorba celuia: bogatul la bogat trage, dar sęcaci ce s'or face?

Și cu drăguța de muiere trăii bine o leacă de vreme, așa un an-doi, până ce se îndrăci

și prinse a da în laturi. Atunci prinsei și eu a o mai desmerda din palme, a o mai și fugări; destul că traiul cel bun s'a dus și cu el de odată vedeam cu ochii cum fuge și binele dela noi.

Odată cumpăr dela un fermecător un sbiciu fermecat și-l pun în cuțu, la căpătâiul patului meu, să-l am la îndemână, când voiu avea lipsă de el. Muerea mea nu știa farmecul sbiciului, și numai nu plesnia de necaz, că nu-i știe puterea. Să lua cu frumușelul pe lângă mine, ca o mătă, mai az cu o vorbă-doauă, mai mâne cu alta, până odată — fiind cam șumên*) îi spun, măgarul de mine, că, eată, cu sbiciul acesta în cine-i da, s'a face ce-i voi tu, numai să gândești și să zici ce să se facă.

Atâta a fost de ajuns drăguței mele de muiere.

A doua zi merg la plug cu slugile și ea rămâne acasă, să ne facă de gustare. Trece vremea gustării, dar dumnia-ei nu mai vine; noroc că ne rămăseu pită, dela prânz, cu ceva merinde uscată, pare că brânză ori slănină, am și uitat. Seara, când mergem cu plugurile acasă, hămisiți de foame, ea era după masă, cu drăguțul de după cap și cu sbiciul ăsta de-a umăr; — trăia zile albe, cu mâncări și beuturi alese. Eu, întrând în casă, numai atâta mă scap de zic:

Unii lucră vile,

Alții beau vinurile!

Ear nevasta mea de după masă: pliosc! cu sbiciul în mine strigându-mi: „chi căne!“

Și din minuta aceea căne am fost, un an de zile; nici pe lângă casă nu mă suferia, da după mine cu ce-i cădea în mână, cu despicături de lemn, cu pietrii, cu bruși, și mă lihăia ca pe căne. Și căne eram, ca toți câni, numai cât eram cu pricepere de om. Vězând cum stă lucrul, mă iau cu limba scoasă, du-te, du-te, mergeam în neștire, doară-doară va da cineva peste mine, să mă omoare, gândind că-s turbat. Dar gândiai că-i făcătura! Nu mă întâlnii cu suflet de om, până eșil la munte, unde apropiindu-mă de o turmă de oi — hai câni ciobanilor după mine. Eu, cu toate că eram mai leșinat de foame, nu mă dădui lor, numai câte una le dam și tot de-a dura se duceau pe coastă la vale. Dacă vězură pécuarii una ca asta, cei mai tineri hai cu bătele la mine, să mă omenească. Un cioban mai bătrân însă le zise: Mă, dați-i pace, că tot câni cei mai buni se pierd de stăpâni. Hai să-l ademenim, doară l'om putea prinde și să-l legăm la noapte în hița pe unde vine ursul la oi; că, de-i ceva căne bun — va simți; de unde nu, l'a mânca ursul pe el mai întâiu și ne scapă o oaie. — Așa și făcură; îmi dădură mămligă — la care ei îi ziceau coleșe — și eu, leșinat

*) Beut; nici treaz. nici beat.

de foame cum eram, prind a mânca fără teamă, după ce le auzisem și le pricepusem vorbele; apoi puni ei, drag doamne, mâna pe mine și mă prind și mă las să mă lege de stâncă, unde m'au hrănit omeneste cu zăr și cu mămligă, și mă țin acolo legat până hăt de cătră seară. Atunci mă scot și mă duc de mă leagă de un cătuș în hița ursului. Eu ostenit de cale cum eram, pun capul la pământ și trag un puiț de somn, ca un solgăbirău. Când mă deșteptai chiar venia cumétrul urs din staul cu un berbece mare în gură. Î-hi! gândesc eu, ăsta-i cumétru, vine să-mi vëndă pielea la ciobani; de vor da ciobanii, că berbece nu-i, vai și amar de capul meu! Tac mulcom, ear când să treacă ursul pe lângă mine, țup la el în spate, apoi lasă de s'a mai putut mișca! El căzu pe berbece, ear eu cu dinții încheștați la el după cap l'am călărit până dimineața. Mormăia el, nu-i vorbă, și se svircolea, dar eu îmi gândiam: ciobanii m'au săturat, baremi atâta să le fac și eu, dacă pot, că apoi și mai bună omenie vor pune pe mine. Alt-cum greu tare nu-mi era de făcut aceea slujbă, că până-ntr'acele de somn mă săturasem.

Dimineața, când dau ciobanii oile în strungă să le mulgă, vęd că berbecele nu-i; cei mai tineri prind a înjura, nu la urs, ci la mine, și a mă amenința, că îndată ce gată cu mulsul, vin la mine și mă omoară, de ce nu i-am trezit, când am zăpsit că vine ursul. Dar eu îmi gândiam: omoriți voi pe dracul, să vęd ducă! După ce gatară de muls, hai toți cu ciomagele la mine, ba unul mai spulberat, chiar cu toporul. Dar când se apropiară și mă vězură în vērful grămezii, dând din coadă, în semn de bucurie, își făcură numai cruce și se repeziră toți după topoare, să omoare pe cumétrul. Eu li-l ținui, ear ei mi-l ospetară până se lăți ca o broască, rînjindu-și fălcile colțoase. Berbecele nu era mort, numai cât sângera rău dintr'o rană, cum îl încolțise ursul. Ciobanii se pun și-l junghie, să nu se mai chinuiască, îl jupoaie de piele și-l frig tot-totuț. Las' de n'am trăit și eu atunci de carne, ca un popă la ospet! Din minuta aceea mă țineau — nu ca pe un căne, ci ca pe un prietin al lor, pe care-l au mai drag. Eu încă, mai în toată noaptea le prindeam câte ceva, mai câte un om de omenie, mai câte un lup, mai câte un urs. Nu m'ar fi dat ciobanii pentru cât bine-i în lume! Un an deplin stătu la ei și eram gras și frumos. Dar la anul mă gândii: fie cum va fi, cănele tot căne rămâne! Mă luaî într'o zi și mă dusei ață la jupâneasa mea acasă; gândiam că doară-i va fi milă de mine și m'a face ear om. Dar cum mă zări pe fereastră, luă sbiciul și eșind pe ușe afară: pliosc! „Du-te hăram de pupăză ce ești tu!“ Și din minuta aceea pupăză am fost un an de zile! Să-mi fac eu cuibul prin cele scorbure din ce-i mai hîd în

lume! Îmi doriaam moartea, de rușinea ce mă mânca și de necazul, la care am ajuns, din ceea ce fusesem; dar moartea fugea de mine, ca dracul de tămâie.

Într'o zi, stând pe vîrfurile casei unui om, vîd că acela spală grâu, apoi îl întinde pe verincă *) înaintea casei să se uște și intră în lăuntru, te miri după ce. Eu mă reped din vîrfurile casei și tot îi împrăștiu grăul prin colb. Când ese omul afară, tot își află grăul noroi, că cum fusese ud, se prinsese colbul de el. Gândiam că omul s'a ciudi și m'a împușca, de aceea nici nu sburaî numai până-n vîrfurile casei lui. Dar pace! El se uită la mine, suci din cap și se puse și-și spală grăul a doaua-oară, apoi îl întinse pe verincă mai aproape de ușa tinzii, intră în tindă și închise ușa. Eu mă repezii și-i împrăstiai grăul eară. Dar el cum vîzu, eși ear afară, îl spală frumos a treia-oară și-l întinse ear pe verincă chiar în tindă și se dete după ușa tinzii, care era deschisă. Eu nu-l vîzui că mă pîndește, deci mersei și-i împrăstiai grăul a patra-oară; dar o pății, că hoțul de om închise repede ușa tinzii și mă prinse. Las'că atunci mi-a dat la palme preste cap, ba a voit chiar să-mi taie capul. M'a scăpat, însă, un băiat, ce avea, că el atăta s'a scâncit, până m'a dat pe mîna lui. Las'că băiatul acela m'a omenit: mi-a tăiat din aripă și din coadă, m'a legat cu un fir de ață de picior și hai cu mine pe drum, mînîndu-mă din dărăt cu joarda, ca pe un purcel. Toți copiii de pe uliță s'au strâns în jurul meu, toți voiau să mă aibă, dar mîncare nici unul nu-mi da, numai fliște. Din ce, din ce nu, numai vîd că dă pricina între băieți, și prinzînd la pîruială, uitară de mine. Eu atunci sbr! ca glonțul mă aiept în sus și mă pun pe un pom înalt, ear ei rîmân cu gura căscată, uitîndu-se după mine; cel ce mă avuse — plîngea, ca Țiganul, când și-a pierdut pipa. Eu deslegai cu ciocul ațuca dela picior și sburaî ear la nevasta mea acasă, gîndind că doară-doară i-va fi milă de mine; s'a fi săturat de hajmandăul ei și m'a face ear om, să fim ear cum am mai fost; dar pace! Că ea,

*) Lepedeu, învelitoare de pat făcută din cânepă, or lână.

cum mă zări pe gard, pocni cu sbiciul după mine și zise: hiș porumbașule! — Și în aceea minută porumb m'am făcut. Am mulțămît lui D-zeu, că baremî sunt o pasere curată; că Doamne multă greață mă mai mîncase, până fui pupăză! Așa porumb am mai stat un an deplin; mi-am făcut cuibul între alți porumbi la o curte domnească, acolo mîncam grăunțe cât îmi lua pelea, și eram mîndru și

Copiii perduți.

frumos, cum e zicala, ca un porumb. Pe mulți ortaci de ai mei i-a tot prins stăpîna și i-a pus în frigare, dar de mine nu s'a putut apropia. Odată aud pe stăpîna zicînd cătră un băiat: să-mi poți tu prinde porumbul cel sur, mare, că-î mai gras decît ești! — Eu pricepuî ce zice, ear după-ce auzii pe băiat spunînd, că m'a prinde de pe culcuș după-ace-nșera, sbr! și nu mă oprii până la noi în sat. Acolo mă pusei pe un gard la fereastra

unui om. Acasă era numai muerea cu un copil ca de 7—8 ani și făcea mămăligă. Atunci m'a lovit dorul de mămăligă și după ce o găta și-o puse pe cărpător — până se duse în cămară să aducă brânză, eu sbor pe fereastră-n casă și iau toată mămăliga și sbor cu ea afară și o mărânc. După-ce intră muerea-n casă află băieatul plângând, că uite o pasere mândră a venit și le-a furat mămăliga. Muerea-l mulcomi și se puse să facă altă mămăligă. După ce o găta și pe aceea, o puse ear cu cărpătorul pe masă și văzându-mă pe gard, își gândi ea ceva, că eși afară. Eu nu știam după ce iese, deci mă repezii să iau și mămăliga aceea. Dar o pății; dau să lăs, dar nu putui, că muerea puse un suman în fereastră și mă prinse bătându-mi penele: „Mi-ai mâncat o mămăligă și ai vrut să-mi mai mănci una, dar linge-te pe buze, că acum oiu mânca eu o tocană din tine, că ești gras, hoțule!”

Acu nu mai scap, gândii în mine, dar copilul plânge: „nu tăia porumbul, mamă, dă-mi-l mie să mă joc cu el!” Și atâta stătu răsă de mă-sa, până mă dește copilului. Bucuria lui, dar și a mea, că știam eu că dela copil măi lesne scap, decât dela mă-sa. Să jucă el cu mine, cât se jucă, prin cea ogradă; eu mă arătaiu blând, vorba ăluia, blând ca porumbul, și odată sbîr! din mâna lui. El rămase plângând, mumă-sa 'l sfădia că de ce n'a lăsat-o, să facă tocană din mine, ear eu eram sus în slava cerului, și de acolo mă uitam peste sat. Și văzui lucruri cunoscute; văzui pe muerea mea eșind din crâșmă moartă de beată cu ștregarul ei pe după cap, văzui casa mea toată desgrădită, toată spartă și cu ferestrele cărpite cu hârtie. Atunci eu sbîr! în casă la mine, prin ochii cei sparți dela fereastră. Casa era goală-goluță ca la golani, numai sbiciu și cuiu și nește sdrențe pe pat, de-mi era groază să mă uit la ele. Dar nu pierd vreme, mă reped la sbiciu și zic: „om să fiu, cum am mai fost!” Și om m'am făcut, cum mă vezi, și am luat sbiciul în mână și mi-am așteptat cumetrii. Ei și veniră îndată

hăulind și tălălăind, ca bețivii. Mult se mirară, că oare cine le-a deschis ușa? Dar când mă zăriră în pragul ușii cu sbiciul în mână, le sări beția din cap, de ai fi jurat că vin dela biserică, nu dela crâșmă. Eu pliosc! cu sbiciul în ei și zic: cia Bourean, ho Surilă! Și în minuta aceea el se facu bou breaz, cum îl vezi și ea vacă sură priană, după cum se vede. Din minuta aceea ar cu ei zi și noapte până mi-oiu agonisi tot ce avusesem odată și ce mi-au prădat ei. Acu vezi de ce n'am nici zi de Rusale? Și în ziua de Paști am arat, că trebuie să știți, că eu, care eram odată bocotanul satului, azi n'am nimic decât boul ăsta și vaca asta; eu, care odată nu mă puteam înturna de stoguri și de clăi pe lângă casă, acu am ajuns prin cumpetul muerii la vorba cântecului:

Poți să sui în pod descultă,
Că nu ti-'mpunge-'n grăunțe,
În cămară-i
Ca și-afară,
Lângă grajd și lângă șură
Nu-i afla adunătură
Cât să ia un puui în gură!

Acu ți-am spus, voinice pățanile mele, du-te și le spune și tu altora, spune-le să nu-și arete toți dinții la muere, de vreau să-i aibă; și cine m'a asculta, bine va umbla; cine va face ca mine, ca mine să pățască!

Zicând aceste, Ion Pățitul se ridică de pe grindeiu, prinse coarnele plugului în mână, pocni una din sbiciu și strigă: Ho Surilă, cia Bourean! și ară, ară, și doară și azi ară, de nu cumva-i locul prea moale, după ploaia de astă noapte. Ear voinicul nostru și-a luat rămas bun dela Ion Pățitul și mulțămindu-i de poveste s'a dus ață acasă. Frații l'au întreat: „Noa, dar dat-ai de Ion Pățitul?”

— „Dat!”

— „Și ce ți-a spus?”

— „Mergeți să vă spună și voaue, ori așteptați până mâne seară, c'acum nu mai pot de somn și de oboesală!”

I. Pop Reteganul.

SPRE IDEAL.

— Conferință ținută cu ocazia sêratei literare a tinerimii universitare din Cluj, la 20 Noembrie 1901. —

(Umare și fine).

N'avem ambițiunea să înțrăm în această luptă. *)

Nici nu ar intra în cadrul unei disertațiuni o asemenea desvoltare, dar nici greutatea vremilor nu ne iartă să ne pierdem în astfel de discuțiuni pentru a duce la isbândă te miri ce teorie filosofică. Sunt alte griji cu mult mai cardinale, cari trebuie să ne preocupe, pentru a salva ceea-ce biată ne-a rămas, pentru a pune stavilă povoiului, ce vine pentru a deschide alte nouë, largi orizonturi. Și în sfera acestor griji numai în chip subordinat, sub punctul de privire al intereselor neamului nostru întreg, pot să-și afle loc dinstincțiunile amintite de: idealism și realism. Cu alte cuvinte: vom avea să ne dăm seama, care din aceste două direcțiuni este mai apropiată de firea noastră, care poate să ne influențeze mai mult pentru o desvoltare uniformă, sigură, puternică — și aceleia, care ne va oferi mai multe condiții de viață, ne vom închina fără întârziere, pe aceea o vom invoca de povățuitor în lupta noastră, sub stindardul ei ne vom înrola cu toții!

Doamnelor și domnilor!

Dacă vom arunca o privire asupra evenimentelor mari, cari s'au succedat în cursul vremii, vom observa, că tot aceeaș schinteie dumnezească, tot acelaș idealism curat a fost motorul, care a condus spre progres naia omenirii.

Christ, cu ai săi doisprăzece apostoli, cu groaznicele-I chinuri, nu a fost oare cea mai adorabilă întrupare a celui mai sfânt idealism?

Dar învățăturile-I minunate, cari au străbătut prin veacuri și au cucerit o lume gânditoare, religia creștină, nu este ea însaș *sanctiunea* idealismului?

Dar principiile de libertate și egalitate, cari născute pe pământul cald al Franciei, au cutreerat ca printr'o putere de farmec țeară după țeară și popor după popor, nu sunt eloquența idealismului în cele mai splendide ale sale variații?

Ca și o stâncă de granit, săpată adânc în minte, se ridică puternică și măestoasă, cu fruntea înălțată spre soare, cea mai tinêră între surori: naționalitatea.

Inimi mari și generoase, suflete încălzite și luminate de facla idealismului curat, o vèd crescând în noapte și inima lor tresare și în graiu dulce spun popoarelor menirea, ce le așteaptă! Dante Alighieri sapă cu dalta în scrierile sale, primul, unitatea Italiei!

Goethe, Schiller cu întreagă pleiada clasicalor germani, sunt primii autori ai unității Germaniei! Ear în principatele române, Alexandrescu, Eliade, Bolintineanu, Alexandri, Negruzzi, mișcă inimile simțitoare, pentruca Brătianu, Cogălniceanu, Golescii, să pună basă la unirea principatelor și să dea ființă regatului român.

Geniul acestor patrioți de seamă conduce și astăzi destinele României, care după atâta sbucium și lupte necurmte, în liniște poate în sfârșit, să-și odihnească trupul pe covoarele Carpaților și să-și oglinde sufletul pe luciul întins al mării.

Nu mai noi, Români din Transilvania, cari în vremuri ne-am mai avut și mângăerile noastre, astăzi pare-că suntem o *parodie* în progresul universal. Opinia noastră publică este atrofiată de cele mai obscure vederi, cari adăpostesc la umbra lor și lașitate și ignoranță și patimă. Nici un control de nicăiri, nici un punct de orientare, nici o dungă de lumină! Drăgălașii nostri purtători de condeie, dacă nu-și immoaie peana în venin, pentruca să ucidă pe alții, atunci măimuțăresc pe decadentii Apusului, or plâng de dureri închipuite. Și rēul cel mai mare în această situație de plâns stă în faptul, că boala ia dimensiuni din ce în ce mai mari. Chiar și în țeara fraților nostri liberi, încep să se uite povețele înțelepte ale înaintașilor și realismul, care a suferit eșech în Franța, se revarsă și copleșește tot mai mult societatea cultă românească. În fața acestui rēu imens, însuș Eminescu, acest apostol entusiast, rămâne desarmat și se mulțumește cu înregistrarea dureroasă, că „în lumea de mizerii a visa e un pericol, și de ai cumva iluzii, ești pierdut și ești ridicol.“

„Unde ne sunt visătorii — —?“ se întreabă de altă parte îngrijorat Vlahuță, eară Naum în versuri lapidare ne arată calea biruinții prin ideal:

Poetul este sol de bine,
El este preotul ales,
Ear' nu un sceptic trist și rece,
Un gânditor neînțeles,
Menit zădarnic să desfire
Înfricoșatele probleme,
El e trimisul mângăierii,
Când vin momentele supreme!“

Mai puternic, mai sănătos și cu mai multă încredere într'o soarte mai bună, se ridică din mijlocul poporului George Coșbuc, și inspirat din viața țărânimii, din această pătură încă nealarmată de sunetul monedei, ne dă nădejdea viitorului.

*) Lupta pentru întâietate. Red.

„O luptă-î vieața, deci te luptă
Cu dragoste de ea, cu dor.“

Dacă am înțeles pe Coșbuc în versul acesta, dacă am înțeles, că prin graiul lui ne vorbește însuș poporul dela sat, care vrea să trăiască, și încă în cele mai ideale condițiuni, atunci avem dreptul să strigăm un puternic *veto* acelora, cari sub orce formă, caută să ne slăbiască idealismul și să ne reducă pe panta realismului! Poporul nostru este idealist în toate manifestările lui și ar fi o crimă să-i slăbim idealismul. Chiar și în doinele și în cântecele lui de jale, prin cari își plânge amarul reiese sufletul virginal al poporului, care se tânguește și la frunză și la iarbă, dară nu-și uită nici de D-zeu, nici de ai săi, nici de codru, nici de vitejii, cari l'au apărat de nevoie.

„Jele-î, Doamne, cui i jele,
Jele-î, Doamne, codrului,
De armele lancelui!“

Să poate un cuprins mai pitoresc al idealismului, într'o formă așa de simplă, așa de atrăgătoare?

Deci până când poporul nostru, pe lângă toate mizeriile, cari caută să-i înlănțuiască și inima și mintea, pe lângă toate ispătele, ce i-să pun stavilă înaintării lui, rămâne idealist în cugetare și în toate făptuirile lui — nu avem să desperăm! Din sbuciumul și din durerile, cari ne copleșesc grămadă să va renaște străvechia virtute; teoriile false, cari ne învenineză sufletul își vor perde terenul de sub picioare și un nou curent, puternic, va isbi în vechile ruini până le va face una cu pământul, căci D-zeu nu iartă, ca perfidia și ignoranța să conducă pe veci destinele omenirii.

Ear' acest popor viguros și trainic, care și-a scris numele pe optsprezece veacuri, nu va fi șters de pe paginile istoriei, precum ai șterge colbul de pe cronici. Mai curând, or mai târziu să va naște geniul, care să-i lumineze mintea, căci vorba lui Vlahuța :

În sbuciumul de lupte și-n noaptea asupririi,
Renasce sămănătorii eternelor idei!“

Aurel Ciato.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

CU AMEAZUL.

Vai de mină, soarele-î sus —

Și eu încă-aci cu-ameazul!

Ăzi mi-a flămânzit bărbatul...

Doar sub șalcă s'a fi dus,

Când a stat de-ameaz tot satul!

Ce să-î fac? ... I- spuî năcazul.

Par'că eu aș fi de vină...

Ce-a lăsat grebla 'n grădină?

Știe bină, că-î rău prilazul.

D'apoî de-mî frângeam vr'o mână,

Cum mi-aș fi purtat obrazul!?

Ce să-î spuî, ca să-l împac?

Cum să scap din încurcală? —

Și flămând și singur, bietul,

Tot e mult! Dar ce să-î fac!?

O să-l iau eu cu încetul,

Să-l desmierd, să-î dau năvală

Cu ochi dulci, cu vorbe-alese,

Cu povești de 'mpărăteșe;

I țiu coasa 'n nicovală,

Îl adorm — și cositura

O reșfir până să scoală.

Și acas' o să mă 'ntorc

Pe'nșerat, cu el deodată.

Drept, că'n luncă e 'ntreg satul,

Dar de merg acas' să torc,

Îmî e singurel bărbatul.

Hei, cum mă doria odată!

De nu mă vedea 'ntr'o zi,

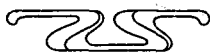
Noaptea nu putea dormi.

Dar și-acum, că nu sunt fată,

Nu s'apucă el de coasă,

Când m'a ști nesărutată.

Sandu.

Cu ameazul.

După quartire.

În noaptea dinții dormi cum poți, pe la prietini.

A doua zi, des de dimineață o ieși rasna după quartire.

Eram doi.

Și cum eram „balici,” ne-am și înglodat la cea dinții Jidancă, unde am mers. O înfundătură de chilie în catul al treilea.

La masă, camarazii mai specialiști în sportul quartirelor, ne luau în ris.

— Știu, că ați sfeclit-o al dracului. Să dați voi pentru chilia aia ticăloasă 20 de floreni! Ați nebunit? Ce trebuință era să grăbiți așa? Voi nu știți ce plăcere e, să umbli după quartire. Sper, că dacă vă mai civilisați puțin, o lăsați dracului pe bătrâna cu quartir cu tot. Cea mai ieftină distracție e: să schimbi quartirele cât mai des.

În mintea noastră de provinciali nu intra distracția asta de vagabundaj. Ne părea bine, că ne știm așezați. Cu bătrâna o duceam destul de bine. Chilia o ținea curată, de altcum nu ne prea onora cu prezența. Abia arare, când aveam voe de glume, se abătea pe la noi. Atunci arătându-i portretul de pe părete o întrebam:

— Cine e nevăstuța asta frumoasă?

Și bătrâna clătina din cap cu un zimbet abătut.

— Hei, Doamnă doctor, uită-te numai bine.

Cum nu ne dumeriam încă, ea ne vorbea cu glas lăudăros:

— Să știți D-voastră, că și eu eram odată în vremea mea. . . . Atunci eu rideam de cei de sama D-voastră, azi D-voastră rideți. . . . Mi-ar plăcea să mai fiu odată; atunci să vă ved.

Și ridea cu resignare.

Portretul tinerei femei, ne făcea ochi dulci din cadru, fără să învrednicească pe biata bătrână de o privire măcar.

Ear bătrâna își privia chipul din tinerețe cu ochi lacomi, voind par'că a răscoli în sufletul ei stins cenușa potolitelor flăcări.

Ochii ei în colorii păriau a lua un lustru deosebit: Un lustru de lacrimi. Și iearăș se deștepta în ea femeia:

— Atunci să ne fi cunoscut. . . Nu știu, zău, cine ar fi ris. . .

Și noi rideam din tot sufletul, și portretul tinerei femei ridea și el din cadru, fără să-și dea seama, că bătrâna neputincioasă inclinată spre mormânt — este el însuș.

Când un coleg ne-a văzut odată povestind, a rămas mirat:

— Cum puteți șede voi la așa o xantipă? Că de-aș vede-o fără veste, aș gândi că-i o stafie! Mă, muerea trebuie să fie înainte de toate frumoasă. Doamna dela noi — și vă rog să nu rideți, căci nu aveți motiv — când intră în casă, pare că se luminează totul. Și chiar când e supărată de nu-mi vorbește, îmi cade așa de bine s'o ved măcar.

Tinărul avea dreptate, dacă altfel nu, cel puțin din considerații „estetice” . . . dar în sfârșit, ne obicuiserăm cu bătrâna.

Ce e drept ne amăgia din când în când dorul pribegirii. Cercam atunci vre-un pretext de ceartă, dar bătrâna era mai afabilă și mai drăguță ca ori când. Ne ghicia gândurile chiar.

— Ce mai umblați după pretexte, ne zicea un prietin. Îi spuneți cu 15 zile înainte pur și simplu: „Doamnă, la prima îți abzic quartirul.” Și s'a isprăvit.

Am înghebat noi o motivare oare care și când să i-o spunem nu ne aflam cu țigul.

— „Zii tu, mă.” — „Ba zii tu” . . .

Și am fi rămas anul întreg în esitare, dacă bătrâna însaș nu-și tăia creanga de sub picioare.

Într'o dimineață, când dau să-mi plătesc cafea, n'am bani.

— Nu mi-ai luat tu coroana din busunar?

Colегul meu se uită la mine serios.

— Nu.

— Atunci numai bătrâna mi-a putut-o lua.

Stăm și ne dăm seama bine. Cum nu știeam nici odată, câți bani avem la noi, cine știe de nu s'a folosit bătrâna de ocazie.

Ne-am pus la pândă.

Seara, pe când ne așternea paturile ne numărăm banii și îi lăsăm pe masă. Dimineața lipsia dela amîndoi câte o sumă mai neînsemnată.

— Aaa — în sfârșit!

Ne ducem veselii la dejun, cetim jurnalele și când ne întorcem, fără nici un înconjur, abzicem cuartirul. Zădarnice au fost lacrimile și rugămintele — am rămas neclintii.

— La ameaz, colegii ne-au felicitat.

— Bine, că vi s'au deschis și voaue ochii, puteați ști, că Jidanca aia vă înșală. Mâne vă duc eu după cuartire. Nu e nevoie să vă pripiti!

* * *

Am luat-o mai întâi pe țermul Dunării. Cuartirele erau mai rare de cum ne închipuiam. Ne oprim la unul. Un cuartir scund, întunecos și murdar. Trecem înainte. Am dat apoi de o locuință de toată frumuseța, dar era prea mare și prea scumpă pentru niște bieți filosoferi sêraci.

Am mai dat prin vre-o trei patru și ne pomenim la ameaz.

Aici formularăm proiectul pentru „excursia“ de după prânz.

Și earăș ne luăm la vagabondaj, din stradă în stradă.

Ce priveliște variată și se oferă în câteva ceasuri. Eram scumpi la vorbă și mai ales, scumpi la țirg. Odată camera era prea mică pentru doi; altă dată prea mare; une-ori prea întunecoasă și simplă, alte-ori prea scumpă și prea elegantă.

Si nici-odată nu ne potriviam cu țirgul.

Era să ne încurcăm la o Nemțoaică bătrână, de o înfățișare patriarhală.

— Aici e de noi, avem liniște, e curat și ieftin.

Bătrâna ne privia neîncrezătoare peste ochelari. Îndeosebi nutra mea inspira serioase îngrijiri.

— Mă rog nu sunteți D-voastră Români?

— Ba da.

— Atunci, mă scuzați . . . la Români nu dau chilia.

Ne uităm mirați unul la altul.

— Pentru ce, doamnă, dacă e permis. . . ?

Și ea luă dintre vravurile de hârtii nește însemnări vechi.

— Pentru-că Români nu plătesc chiria. Uite d-ta, domnu ăla dela Făgăraș . . . și începu să ne înșire vre-o șapte-opt nume de desertori, între cari unele foarte bine cunoscute. Cetitorul mă va scuza dacă abstau dela menționarea lor . . . n'as vrea să-l supăr peste voia mea.

Ear dragălașele cetitoare suprimă-și curiositatea, care ar putea avea urmări fatale, în cazul de față!

Tot ce pot spune e, că între cunoștințele mele, n'am aflat un singur nume de băiat sêrac. Nici măcar unul: băieții cei sêraci își plătesc în totdeauna chiria!

Ne oprirăm apoi la o damă în vristă, cu o față frumușică, de vre-o 17 primăveri.

— Ce dragălașe erau amândoaue și cât de mult insistau să rămânem.

— Veți fi ca acasă . . . Emma are să vă fie ca o soră . . . cum ved, sunteți și preoți . . . Emma e așa de religioasă și o să vă asculte ca pe niște frați mai mari. . .

Toate erau bune și frumoase, dacă Emma n'ar fi fost așa de tinără și de draguță.

Inspirați de geniul mântuitor al esamanelor, n'am promis nimic pozitiv cocoanelor. Spuneam, că o să vedem mâne cât de luminoasă va fi chilia, acum e cam întuneric.

La despărțire doamna căsii ne strinse mâna cu căldură, ear d-șoara Emma, se înclina cu gestul gingaș al fetelor crescute în claustru:

— Laudetur Jesus Christus!

La poartă ne lămurirăm.

— Ce zici?

— Zic să le dăm pace. Unde e așa d-șoară frumoasă la casă, nu poți fi stăpân. Și apoi, de ce' să ne încurcăm. . .

Singură atmosfera creștinească a locuinței ne făcea să regretăm despărțirea.

Și de câte-ori intram într'un cuartir nou, cercam cu ochii tablourile, doară regăsim chipul Madonnei cu Fiul în brațe.

Însêrase de-a-binele. Vântul ne isbea zăpada în față. Luarăm nește maroni și o pornirăm spre casă.

În cale ne mai oprirăm la un cuartir.

Călăuzul nostru deschise cu cuvintele:

— Mă rog, e permis să mâncăm aici castane? . . .

— Permis, cum nu, poftim. . .

Un ris argințiu însoți cuvintele acestea. Erau două cusătorese jidance.

Ne așezarăm pe câte un fotel. Numai acum luarăm seama, ce obosiți suntem și ce bine venită e căldura ce o împrăștia cuptorul de marmură din colț.

Povestiam despre câte toate, fără a ne putea înțelege pe deplin în privința cuartirului.

La despărțire una din ele ne întreabă:

— Spuneți drept, domnilor, aveți d-voastră trebuință de cuartir, ori erați numai obosiți și ați dorit să pausați și să vă încălziți puțin? . . .

Și am durmit și în noaptea aceea, cum am putut, pe la prietini, ca în cealaltă zi să începem earăși pribegirea — da capo.

Simin.

FEMEILE ÎN ISTORIE.

Posiția socială a femeii în diferite timpuri.

(Urmare și fine.)

I. Lupaș.

La istețul popor al Grecilor vechi chemarea femeii și a bărbatului era simbolisată printr'un frumos obicei. Când era bucurie la casa omului, dacă nou-născutul era fetiță, se acăța de stâlpul porții un caer de lână, ear dacă era băiat, se împlânta în poartă un rămurel de dafin, simbolisându-se prin aceasta chemarea amândurora. Femeea elină cinstită nu avea altă chemare în viața sa, decât să nască copii, să-i crească omeneste și să-și toarcă caerul din furcă. Chemarea bărbatului era să lupte: cu sabia, or cu mintea, ca să câștige glorie, cunună de lauri, frunză de dafin.

Viața femeii eline era deci retrasă. Afară de soțul său și de rudeniile mai apropiate nu îi era permis a sta de vorbă cu alți bărbați, nici a părăsi odaia sa fără ca să fie întovărașită de servitoarele sale, or de altă femeie. Se zice, că la prânzuri mari, aflându-se și bărbați ca oaspeți, femeii nici nu i-să cădea să șadă la masă. — Dar starea aceasta limitată a femeii eline n'a fost dela început tot așa, ci s'a format numai într'un târziu în urma contactului cu popoarele din Orient și prin influința acestora. Și nici n'a fost la toate seminițiile grecești deopotrivă redus rolul femeii, ci numai la seminiția ionică, care era mai primitoare de reforme și influințe străine. La seminițiile aeolice și dorce, fiind acestea mai conservative dela fire, femeea și-a menținut poziția socială, de care se bucurase în vechime pe timpul lui Homer, când avea parte însemnată în viața publică.

În privința culturală femeea elină se mișca într'un cerc foarte strîmt; numai puține știau scrie și ceti. Grecii erau de părere, că pentru fetele lor e destul, dacă învață a toarce, a țese, a se ruga și a juca. . .

Era însă și la Greci o clasă de femei, cari aveau rol social însemnat, cari se învărteau mai des în societate și prin contactul cu oameni deștepți, cu poeți, filosofi și bărbați de stat își însușiau o cultură înaltă. Aceste femei, cari se amestecau în politică, în filosofie și în literatură, se numiau *hetere* și erau privite ca emancipatele de azi. Istoria ne-a păstrat numele câtorva dintre ele. Astfel cunoaștem pe *Aspasia*, al cărei nume se aduce în legătură cu Pericle, Socrate, ș. a. și despre care palavrele istorice spun, că ea ar fi compus memorabila vorbire a lui Pericle, rămânând acestuia numai rolul de a o memorisa și declama.

Una dintre cele mai frumoase hetere, *Phryne* j-a servit de model lui *Praxiteles*, când și-a creat nemurirea prin statua *Venerel de Milo*.

Această *Phryne*, fiind într'un rând acusată, că strică tinerețea prin destrăbălarea ei, a fost judecată la moarte, dar în fața areopagului și-a desvălit sinul și prin minunata-i frumusețe a scos din minți pe judecătorii bătrâni și a esoperat anularea sentinței de moarte. † Chiar și vestita femeie *Sappho*, cea mai genială dintre câte femei s'au prilegit a scrie versuri, tot din sinul heterelor a eșit și multe năsdraveni să povestesc despre ea, asupra cărora însă a tăcea se cuvine.

*

Despre femeile, cari și-au petrecut viața întregă în căsnicie cinstită, posteritatea nu e în stare a afla amănunte interesante, dar se știe, că epoca mării naționale la Greci a strălucit, când femeea ședea lângă tortul ei și nu se avânta pe prăpăstioasele cărări ale vieții publice. În genere e un fel de lege istorică, că cu cât se bucură femeea de mai mare libertate, cu atâta starea morală e mai decăzută. Asta ne-o dovedește și istoria internă a celor 2 frunțase popoare din vechime: al Grecilor și al Romanilor.

Și la Romani, pe când se află pe scara de suieș a puterii și pe când viața lor socială e în floare, femeea nu e într'alt chip cinstită, decât numai ca mamă. Cea mai mare laudă, ce poate exista pentru o femeie romană, dela începutul republicii, e ca să aibă copii cât mai mulți, să șadă acasă („domiseda“) și să nu flecărească. Dar mai târziu îmbogățirea prea repede aduse cu sine și multă stricăciune în moravuri. Mai ales pe timpul împăraților era înspăimântătoare de tot decadența morală. Se zice, că atunci femeile romane se măritau, numai pentru ca să fie pe deplin libere. — Și pe vremea lui Tiberiu ar fi trebuit, ca prin lege să se pună femeilor din societatea înaltă opreliște de a se înscrie pe lista prostituatelor. Destrăbălarea aceasta a nimicit cu totul viața casnică cinstită și bătrânii senatori s'ar fi luat de gând de purtarea femeilor. *) În teatre și la jocurile publice se petreceau cele mai mari obscenități. **) Femeile depravate ajunseră la atâta putere, încât prin influința lor ridicau la tron împărați

*) Adunându-se odată la sfat, Metellus Numidicus ar fi cuvântat astfel: „Si sine uxore possemus, Quirites, esse, omnes ea molestia careremus, sed quoniam ita natura tradidit, ut nec cum illis satis commode, nec sine illis modo vivi possit, saluti perpetuae potius, quam brevi voluptati consulendum.“

**) Sallustius caracterizează pe o femeie: *Sempronia*, astfel: *Magis peteret viros, quam peteretur* (Sal. Cat.)

și apoi îndrăgind pe alții tot ele doborau din scaunul domniei pe favoriții lor de odinioară. E destul să amintim aci pe Marcia, Poppaea Sabina, pe Agripina, Messalina și pe Tuscina, care a făcut pe filosoful împărat, *Marc Aurel*, să dea contemplațiilor sale un colorit atât de pesimist, care se reasumă în adevărul, că „*totul e praf și cenușe*.” . . .

Legământul căsătoriei nu mai avea în timpul acela de totală demoralizare nici o valoare. Chiar și despre Cicero se zice, că s'ar fi divorțat de Terenția, prima lui nevastă, numai ca să-și ia alta cu mai multă zestre. Femeile își schimbau bărbații și aceștia femeile după plac, fără nici o remușcare a cugetului, or dispreț din partea societății. Despre o femeie se amintește, că schimbase deja 22 bărbați și cel de al 23-lea, la care se afla, o avea pe dânsa ca pe a 24-a soție. Schimbări de acestea, ce e drept, se făceau și la Spartani, dar nu din pricina desfrâului, ci din interese înalte de stat.

*

Creștinismul ridică femeea din starea degradată, la care o condamnară interesele statului și utilitarismul erei păgâne. Prin preceptele noauă despre moralitate nimicește stricăciunea cea mare, reîntinereste moravurile și din femeie face încorporarea celor mai adevărate virtuți femeiești, idealizează *femeea mamă și femeea fecioară*, personificate ambele în preacurata fecioară Maria.

Dar până a prinde creștinismul trairnic rădăcinii, femeile au rămas tot în cele vechi. Numai pe vremea lui Iustinian a căpătat femeea drepturi egale cu ale bărbatului.

La popoarele de viță germană, și până a nu fi trecut la creștinism, se afla femeea într-o poziție cu mult mai favorabilă, decât la cele sudice, sau chiar la cele din Orient. Tacitus ne spune despre *Germani*, că trăiau în monogamie și numai cei de neam înalt își permiteau luxul de a ținea mai multe femei. *) Zestre da mirele miresei, ear aceasta îi aducea bărbatului numai niște arme ca cînste. Femeea își păzia cu teamă cînstea căsii sale; dacă comitea

adulteriu, bărbatul o alunga. *) Însă dacă bărbatul era necredincios, ei nu i-se permitea să ridice acuză în contra lui. Pe muiere o cinsteau numai sub raportul ei de mamă. (Tacitus accentuează, că se măritau toate ca fecioare: *tantum virgines nubunt*). Pentru omorîrea unei femei, care era în stare să nască, pedeapsa era de 3 ori mai mare ca pentru omorîrea unei sterpe, or nevêrstnice. La Longobarzi cel-ce stringea pe o femeie de deget, era pedepsit cu 600 de denari, dacă îi stringea mâna din jos de cot, trebuia să plătească 1200; dela cot în sus: 1400, iar dacă îi atîngea peptul pedeapsa se urca la 1800 denari. Orcum ar fi fost însă, atîta stricteță și atîta asprime în pedeapsă denotă respectarea cea mai escisivă a castității femeiești și face impresia unei esagerații.

Evul mediu preste tot e bogat în esagerații dar de alt soi. Femeea de pe atunci a rămas zugrăvită earăș în două tipuri estremiste. Un tip ni-l dă femeea cu creerul muncit de bigoteria timpului, a cărui supremă rivnă era să se jertfească pentru credință. Fete de împărași și crăiesse refusau de a se mărita după prinți cu vază și cu viitor și prefereau palatelor strălucitoare o scundă chiliuță a cutărui schit. — Era epoca poesiei religioase. Al doilea tip îl aflăm în cocoana prejmuată de mulțimea cavalerilor — „de un roi de pierde vară,” cari o divinizau. Va fi fost și un tip mijlociu între acestea două estremități: muerea cinstită, care iubindu-și vatra și copiii și rămânând credincioasă bărbatului a slujit totodată și credinții, deși nu s'a încuiat în mănăstire macerându-și trupul, și care n'a făcut nici o sfară în lume.

Cum trece însă timpul bogat în romantism, lumea se cumînțește și femeea se apropie tot mai mult de adevărata ei misiune de a cărmui lumea pe cale indirectă, fiind stăpâna și doamna inimii și apărând cinstitele moravuri. Dar tipul femeii estravagante încă n'a perit. *Acela e etern*. Există în toate timpurile, în toate societățile, dar nu poate ajunge stăpânitor decât numai în condiții prielnice, când adecă și societatea e dispusă spre estravaganță. Dimpotrivă după cum vedem din istorie, toate timpurile au dat mai multă cînste femeii aceleia, care a știut fi „*preoteasa căminului ei*.”

*) *Prope soli barbarorum singulis uxoris contenti sunt, exceptis admodum paucis, qui non libidine, sed ob nobilitatem plurimis nuptis ambiuntur. Dotem non uxor marito, sed uxori maritus offert.* (Tac. Germ. 18.)

*) *Paucissima in tam numerosa gente adulteria . . . abscissis crinibus, nudatam, coram propinquis expellit domo maritus ac per omnem vicum verbere agit.* (Tac. Germania cap. 19.)

EXCELSIOR.

Ingeri sbor prin lunci, din aripi

Lin pornesc în noapte vânt: —

Pace picură din slavă

Pe pământ.

Luna stă s'adoarmă'n cale-și —

Indrăgiți pe urma-ei

Vin s'o prindă nourașii

Viorei. —

Și vrăjit răsare cornul,

— Visul nopții n'traripat —

Crește'n tremur — sună dulce

'Nfiorat.

Iară mândrul corn se perde

Sfărîmat — duios — mereu —

În fiori simțim ce-aproape-i

Dumnezeu — — —

Melin.

Valuri, valuri de-armonie

Pe cărări de vecl s'aștern —

Firea toată și cântă dorul

Sfânt-etern.

Noi robiți de o simțire

Peste virturi pribegim —

Și 'n văpaia de săruturi

Ne sfirșim. —

Doar și stelele prin veacuri

Să pătrund de-un tainic dor —

Sufletele dragi s'avânt spre

Lumea lor.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

SATUL MEU.

Nenea.

Încă nu s'a făcut bine ziua și satul e în picioare. Din toate părțile strigă și alergări. Mai ales muierile grăbesc să mulgă iute, căci ciurdarii pocnesc din bice și rid de femeile, cari rămân cu vitele. Când a răsărit soarele, în sat sunt numai cei nepuțincoși și domnu notarș, care s'ermanu, e osândit să scrie casele fără horn și căni.

Vecinul de peste uliță e la coasă; acasă a lăsat pe bătrânu cu nepoțelii. Bătrânu e alb ca o oaie, puțin adus de spinare, cu părul lung și retezat la gât, cu sprâncenele stufoase și albe.

Ochii lui vineți se par a fi fost odată de altă culoare, dar s'au albit și ei în decursul celor 78 ani, ce bătrânu încă destul de vesel îi poartă pe umeri.

De câte ori l'am văzut nici odată nu era singur, ci cu nepoțelii de mână, or unde se ducea. Mai ales cel mai mic, Alexandru, era crescut de inima lui, ca frunza de creanga arborelui.

— Ferește-te dragul nenii, fugi să nu te calce carul cela, nu fugi așa tare, să nu caz

— și Alexandru cum călca într'un mărăcine venea la nen'-său să i-l scoată, să-i sufle unde l'a întâpat albina și iute se vindeca.

Seara înainte de ce se culca, se punea la icoana ingerului păzitor și zicea cu evlavie rugăciunile, pe cari l'a învățat nen'-său.

— Împărate ceresc zbângăitorule. . .

— Nu așa dragu nenii — mângăitorule.

— Ba nu, zicea copilul, badea Niță așa o zis că-i bine.

Cu badea Niță, vecinul de peste uliță, avea nenea multă ceartă. Dela el a învățat copilul toate mișeliile, să meargă călare tot în sărita, să se sue după cuiburii de cioară, să umble după prune prin grădinile oamenilor, să se bată și când era badea Niță în casă nu zicea o rugăciune, Doamne ferește.

— Nu mai zice de-alea i-a zis odată copilului, că-i rușine. Și de atunci, pace bună.

Astă earna nenea ședea pe vatră lângă cuptor și desfăcea cucuruz.

Nepotul aduna coceni și îi punea grămadă, făcea casă, coteș, șură. . .

— Bine-î nene? Uite, pe aici întră vacile, pe aici bivoliî, pe aici caii. . .

Afară sufla crivetu din toate părțile. Zăpada îngheța, de se făcea glajă pe Gruiu Albului și copiii eșiau strigând în fuga mare, cu săniile pe Gruiu. Câte cincî se pun grămadă pe-o sanie și apoi hi pe-aci la vale pân'ce se răstoarnă în marginea părului unul preste altul.

Și nenea stă afară și sgribure în frig, strigând și la unu și la altu, dar vorbele lui se perd în strigătele subțiri ale copiilor. Dar știe nenea cum să-î înșele.

— Haidați să prindem cicleni.

Când aud copiii, toți aleargă la nenea și se îmbulzesc peste el din toate părțile; nenea îi bagă în casă, le curăță o lubeniță de simburî, le face din ea o clucșă și se pun cu toții la pândă, nenea și copiii. Cicleanu vine încet, sărind de pe o creangă pe cealaltă; toți tac, chiar și nenea stă cu peletele albe, ca moș Crăciun.

Cicleanu sare pe lubeniță și e prins.

Copiii se sue în prun, scoboară lubenița, o aduc nenii și el scoate cicleanul.

— Mie, mie, mie. . .

— Ba mie, zicea nenea pân s'or mai prinde.

Și se începea din nou.

El e tot în mijlocul lor. Nu se pot juca, dacă nu e și nenea. Când se joacă de-a gaia, el e gaia, când de-a căriga, de-a zala, de-a pitulușu, pita — e și el în joc și copiii trag de mâncile lui grămadă.

— Mai lasă-î, tată, îi zicea fata, or ai ajuns în mintea lor.

El i-ar lăsa, dar nu-l lasă inima. O bucurie trebuie să mai aibă și el cât timp e scris să mai petreacă aici. La crăsmă nu merge — i-ar sta și rău, la biserică merge, dar e numai odată în săptămână, feciorii îi sunt însurați, au necazurile și bucuriile lor, carî bătrânului i-să par străine.

Lui vieața i-să pare un vis, ce a trebuit să-l viseze, dar din care nu s'a ales cu nimic. A ajuns la marginea mormântului și n'ar ști să spună, că oare fost-a vre-o lipsă, ca să trăiască și el? . . .

Astăzi a rămas bătrânul să meargă la sapă, cu mașina.

Și-a pus nepoțelul cel mai mare călare, a luat pe Alexandru de mână și a plecat încet după mașina de săpat.

— Pui-mă și pe mine călare, nene, se ruga Alexandru, eu să mân caii și d-ta să îți de coarne.

— Tu nu știi, dragu nenii, pân' te-î face mai mare.

Alexandru nu lasă și nenea îl pune călare. George duce calul de dinainte de cap, să nu calce firele.

Alexandru strigă din toate puterile la cai și se uită în toate părțile.

Nene ce pasere e aceea, care cântă așa în aer?

— Privighitoare — ai de grija, să nu cazî.

— Dar ala nu e Nița Maroni?

— Nu, nu — hi să meargă.

De-odată se oprește.

— Să mă ieî nene jos, iute și nu vorbiți, iute nene.

Și nenea nu știe ce-î, îl ia jos.

Copilul a văzût un fluture piștriș, chiar s'a pus pe un Sângele-voinicului lângă-o răchită, și se apropie cu pălăria în mână încet, dar George strigă la el și fluturile sboară. Alexandru plânge și se lasă jos.

Nenea trebuie să facă pace.

— Noa tacî și hai să-î prindem. Ia-ți pălăria și după el.

Și aleargă amândoi după fluturi — nenea și nepotu.

De după grădini se ivește feciorul cu sapa.

— O, Doamne, sunteți unul ca altul. Unul a trecut, celălalt n'a venit la minte. Lasă blăstămatule, că te duc eu la școală în oraș, dar o să-ți scoată ție domniî aceia răsfăturile din cap!

Cu ăstea ear a pus pe nenea pe gânduri. Nu-l putea supera mai tare, ca și cu aceea, că duce pe Alexandru la școală. Știa el bine, că nu multe zile mai are. Pe Alexandru îl vor duce între străini, cine știe ce oameni răi și fără D-zeu. Îl vor bate, va umbla plângend, și vai de loc, printre oameni, ce n'au inimă. Ear el bătrân aici singur singurel, fără un om, în care și-ar mai afla mângăierea în clipele din urmă, va închide ochii desnădăjduit, că copilul pe care l'a crescut el și care e o parte din inima lui, e departe. Și ce liniștit ar adormi pentru vecie, să știe, că Alexandru e lângă el, că atunci când va sta întins pe laviță, cu lumina la cap și toți ai lui vor căuta prin lăzi, pod și grajduri, ca să ducă ce va fi rămas după el, se află unul, o inimă nevinovată, căruia nu-î trebuie nimic din toate acestea, ci stă lăcrimând la capul lui și zice:

— Nene, nene, cine îmi va mai face cărigi, case de coceni, săniî? Cu cine voi mai prinde fluturi și cicleni? O nene, nenea nost, școală!

Și el va fi fericit și rece.

Tullius.

LA MORMĂNTUL TĂU ...

Pe mormântul tău, presărat cu flori
Ciripește blând o păsărică.
O ascult duios, mă cuprind fiori —
Vrea să-mi spună ceva și-î e frică.

*

Nu visez, o simt : unda vieții mele
O alungă grelele suspine,
O împing cu zor gândurile grele —
Oare cin' putea-va s'o aline ?

Și din unde, 'ncet valuri se ridică,
Ce isbesc turbate'n luntrea vieții.
Ca furtuna'n șes, sfașie, despică —
Și din luntre mai rămân pârșii.

Cum, perdut-am eu pe cine-am iubit ?
Și puteare-ar oare, ca să peară
Adevărul sfânt, care m'a nutrit,
Fără ca să-l pot revedea eară ?

Nălucirea da, poate să dispară,
Ea e umbră numai și minciună —
Dar iubirea nu, ea renvie clară,
Cum din nori apare blânda lună.

*

Am privit noi des apa mării line
Și'n adâncul ei văzut-am cerul —
Precum simt acum oglindata'n mine
Toată dragostea ta — adevărul.

Semper Sacerdos.

DELA CEI CE NU MAI SUNT.

Aurel P. Bănuțiu.

Scrisori de-ale lui Aron Pumnul.*

V.

Cernăuți, 22 Sept. c. n. 1864.

Fiule Bănuțe!

Pleacă îndată, împreună cu mine, genunchii înaintea icoanei Maicei Domnului și-î mulțamește și tu că mi-a ajutat, să-ți pot câștiga știpe diul știut și pe anul viitor 1864/5 !

Chiar acum am primit dela bravul Ministru scrisoarea oficioasă cu datul : București, 27 August 1864. Nr. 41948, în carea mă înștiințează, că sub Nr. 3600 a însărcinat pe băncariul statului să-mi trimită acel știpe diu numai decît.

Eu m'am temut foarte, că pe anul viitoriu va înceta acel știpe diu din cauza inundațiunilor și a lipsei celei mari provenite de acea inundaciune în finanțele statului. De aceea am scris în *zece rinduri* pentru acel știpe diu la toți cunoscuții, cari au înrîurintă la Ministeriu, începând dela Aprile trecut și până la August trecut, și necum să fi câștigat ceva, dar nici macar răspuns n'am primit până acum.

Dar noroc dela D-zeu și dela Maica Domnului, că chiar pe când avea să se hotărască asta cauză după raportul și peticiunea ce am

făcut cătră acel Ministeriu, se făcu Ministru de învățământ bravul bărbat : *Vasiliu Alesandrescu Urechie*, strănepotul vestitului istoric moldav, un veciu amic al meu, și unul din cei mai renumiți literatori români. Decî el cu toate scăderile și neajunsurile din ăst an ale finanțelor statului României, hotări totuși ca să facă, ce va face, și să dea ajutoriu cât de puțin spre renașterea naționalității române în Bucovina : și așa hotări să dea știpe diul știut și pe anul viitoriu.

Drept aceea fiule Bănuțe ! îndată ce vei primi această scrisoare frățască, să-mi trimiteți adeverință despre primirea știpe diului, căci cuitanța ce mi-ai trimis'o mai'nainte nu este bună, fiindcă ai scris într'ênsa datul primirii într'un timp, când încă nici nu se hotărîsă la Ministerfu dăciunea știpe diului. De aceea adeverința, ce mi-o vei trimite acum să fie fără dată că data o voi pune eu, când va sosi știpe diul, și când ți-l voi trimite, căci până

* Ca să înlesnim cetitul acestor epistole, le transcriem de-acîncolo (mai sunt 2) în ortografia revistei, mai ales, pentru că din fața ultimă (zincografată) a acestei epistole se pot vedea toate însușirile ortografiei lui Pumnul.

în minutul acesta n'a sosit, dar cred de sigur că până în două-trei zile va sosi de bună samă.

Adeverința, ce mi-o vei trimite, să sune din cuvînt în cuvînt în chipul următoriu:

Adeverință.

Prin aceasta adevăresc, că am primit astăzi prin D-lui Arun Pumnul, profesorul lite-

raturei române la gimnasiul plinar din Cernăuți, suma de o mie două sute (1200) de piastri, ca ștendiu pe anul școlastic 1864/5. Aceasta o adevăresc prin înșasi subscrierea mea proprie. Sibiu 1864.

Idest 1200 piastri

Paul Bănuțu,
ascultător de drepturi la
Academia din Sibiu.

Ți-am descris în epistola de veșnică istoria ștendiuului tău, și acum în aceste epistole ți-am însemnat datul și de ministerial, pentru ca la simplare să nu mai fii în vătăla anul viitoriu, să știu însuși unde să mergi să-ți câștigi ștendiuul și mai departe. Cu toate acestea, dacă ești bun la Dumnezeu, fă rugăcuni și tu, ca să mă înșina tode de Dumnezeu pînă la anul viitoriu, ca să pot face în vacante un cello,rie pînă la București! Și suncă pentru meritul de rigurosat la Vicanna și vouă câștiga un ștendiu cello puțin de patru sute de florini v. a.

Ți suncă, fiule! și fericit și dorește

All Tău

Colnăv Parinte

CRONICĂ.

Bustul lui Eminescu. În colțul de miază-noapte al Molovei, în satul Dumbrăveni, mai dăunăzi a fost prea frumoasă sărbătoare. La marginea satului, pe moșia românească a scorbitorului de viță domnească, Leon Ghika, sub umbra pletosilor mestecenți din fața curții, s'a desvălit bustul lui *Mihail Eminescu*, al poetului, care mai mult, ca ceilalți poeți ai noștri, ne-a cunoscut și iubit pe toți „dela Nistru pân' la Tisa.” El și-a scris poeziile pentru întreg neamul românesc adăpostit pe sub poalele Carpaților, vorbindu-ne, într'o limbă dulce, despre păsurile și idealurile noastre naționale. El ne-a propovădit dragostea de neam și luptă. De aceea el, mai mult ca ceilalți, e poetul nostru la tuturora, căruia ne închinăm ca unui sfânt proroc național. Și de sigur, dacă serbarea dela Dumbrăveni, n'ar fi avut loc pe-o moșie privată, ar fi avut prilej mai mulți Români, să-și manifesteze dragostea, ce-o au pentru cel mai mare poet al neamului lor.

*

Pe peatra bustului e data nașterii și morții:
15 Iunie 1850 — 15 Iunie 1889.

și versurile: „Ne'nțeles rămâne gândul
„Ce-ți străbate cânturile,
„Sboară vecinic, îngânându-l
„Valurile, vînturile.”

Cu această ocazie sub conducerea artistului nostru bănățean, *Liviu Tempea*, corul de plugari a cântat mai multe poezii de-ale lui *Eminescu*: „Rugămu-ne 'ndurărilor” și „La Arme,” aceasta din urmă a stîrnit un entuziasm nesfîrșit. Tot cu această ocazie s'a cântat și următoarea poezie a poetului nostru ardelean, *St. O. Josif*:

Lui **M. Eminescu.**

„Luceafăr falnic între genii,
„Ce neamul nostru i-a avut,
„Mai recunoști tu Dumbrăveni,
„Pămîntul sfînt ce te-a născut?”

„În colțu-acesta de lumină,
„Pe valea mîndrului Siret,
„Copăria ta senină
„Urta visuri de poet.

„Dar soartea te-a gonit departe
„Din raiul tîu de pe pămînt,
„Pe valul astei lumi deșarte
„Te-a năpădit și te-a înfrînt.

„În chinuri trupul tîu, sormanul,
„A mistuit pîn' ce s'a stins,
„Dar ca Isus Nazarineanul
„Prin moarte moartea ai învins!

„Și iată astăzi Dumbrăveni
„Te-au regăsit, cum te-au pierdut.
„O! geniu falnic între genii
„De-apururi falnic renăscut!

Cînd ne va fi dat să prăznuim desvălirea
falniciei statul a marelui poet — ridicată în
inima pămîntului românesc?!

ILUSTRĂȚIILE NOASTRE.

Copiii perduți. Tata cu doi copii s'a însurat din nou și și-a luat o nevastă, care nu-l poate suferi băeții, ci cu tot prețul caută să-l peardă. Trimițendu-i în pădure, surioara luă o straiță cu cenuse și presără drumul, ca să știe pe unde să se 'ntoarcă acasă. Mai pe urmă însă luând țărițe, o pățiră, căci un căne le lînsă și astfel perdură drumul spre casă. Acum stau sguliiți și așteaptă pe cineva, să-i mîntue. Cum vor petrece bieții copii cea dintîi noapte în pădure?

Cu ameazul. Să grăbește cu ameazul în luncă, unde cosește bărbatul. A luat și grebla, ca să risipiască cositura, să se uște mai de grabă. Celelalte ni le spune poezia cu acelaș titlu de pe pag. 54. Desemnul i se datorește dlui *Florian Murășan*, prof. de desen, absolvent al școalei de bele-arte din loc. Portul Româncei e cel de prin părțile Rodnei-vechi.

POSTA REDACȚIEI.

G. T., Vlădeni. În numărul proxim. Mai trimite-ne vre-un capitol d. e. cel ce tratează despre telepatie. Salutări!

Enea. Ești fericit acum? ... Nu te lăsa, dragul meu, preocupat de simpatii personale. Poate nu sunt așa bune cum îți sî par!

Saul. Îmi pare bine, că ți-am dat de urmă. Așteptăm.

„Comeții.” Comeții, dom'le, unde-s? Îmi parî in-suți un comet: strălucești (!) și dispari. Așteptăm cele promise în curînd.

Aurel, Ocna-Sibiului. Trimite din poemele în proză, ceva bun.

S... na. Ni sî pare, că am mai cetit-o unde-va.

D-ra Lia. Ne pare bine de revedere. Vesurile trimise sînt nu numai drăguțe, cum spuneam de cele dintîi, ci bune chiar. Le-am da în corpul revistei, dar ținem să-ți facem voia, și să le dăm numai la postă:

A fost de mult... și nu mai pot
Să știu ce-a fost atunci.
Isvoarele ne îngănu
Și fluturii din luncă.

A fost de mult — eram copii
În satu 'ndepărtat.
A fost... sau poate nici n'a fost,
Ci numai am visat!

Avem decî cuvînt să-ți spunem pentru a doua oară: înainte! Dorința de a-ți publica versurile numai la postă ne-o esplicăm prea ușor. Știeai doar, că între multe fleacuri, avem trebuință la postă și de vre-o podoabă!

Vist. Unele din „maximele” d-tale ar fi bunișoare, dacă ar fi scrise într'o formă mai noauă. Distichonii și-au trăit traiul!

Cătră lume și oameni. Un subiect prea general... prea de predică. În proză am cetit lucrări mai bune cu semnătura D-v.

Augustin. „Cerșitorul” deși are părți bune, nu o putem da; e prea copiată după „Noi vrem pămînt.” Uite strofa ultimă:

Dar vî ferească Dumnezeu,
Să nu 'ncep să vî blastem eu:
Ca să ajungeți cerșitorii
Flămânzi pe străzi și golf în ger,
Căci nu vî va fi 'ndurător
Nici cel din cer.

Ceealaltă e drăguță; va apărea.

Șef-redactor:

ALEXANDRU CIURA.

Editor și redactor resp.:

AUREL PAUL BĂNUȚIU.